

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

מועצת הפסיכולוגים

Council of Psychologists

עמוד 1 מתוך 9

י"ג אלול, תשע"ז
4 ספטמבר, 2017
95820017

קיום מנחים ויישומיים לכתובת חוות דעת פסיכולוגית של מומחה לבית משפט

מבוא:

פסיכולוגים מתבקשים לתת חוות דעת מומחה במצבים בהם בית המשפט סבור שאין בידיו כלים מספיקים ותואמים לענות על השאלות בהן הוא מתחבט. במקרה זה מבקש בית המשפט את חוות דעתו של מומחה בתחום הפסיכולוגיה.

פסיכולוגים משמשים כעדים מומחים ומתבקשים לתת חוות דעת במגוון גדול של תחומים, אשר יש להם נגיעה לעבודתו של בית המשפט (דין פלילי, אזרחי). כאשר פסיכולוג מגיש את חוות דעתו עליו לזכור כי לזו יש משקל רב כיוון שהיא עלולה לחרוץ גורלם של אנשים. ביהמ"ש מייחס חשיבות רבה לחוות הדעת הפסיכולוגית ונותן ערך משפטי רב לעדות מקצועית שאינה בתחום מומחיותו.

באופן טבעי, הפסיכולוג כותב חוות הדעת והמעיד מייצג לא רק את עצמו, אלא גם את כלל אנשי המקצוע. מתוך חובה להיענות לכללי החוק והאתיקה המקצועית ולמען לקוחות המקצוע, בית המשפט ודמותו של המקצוע - על הפסיכולוג לכתוב את חוות הדעת ברמה המקצועית הגבוהה ביותר.

מטרת המסמך:

להתוות קווים מנחים לפסיכולוגים העומדים להגיש חוות דעת לבית משפט כמו-גם להופיע בו תוך הקפדה על אמות מידה מקצועיות ואתיות גבוהות ביותר.

מבנה המסמך:

המסמך כולל שלושה חלקים:

החלק הראשון עוסק בהיבטים אתיים ומשפטיים הרלבנטיים לכתובת חוות הדעת.

החלק השני עוסק בעקרונות וכללים מנחים בכתובת חוות דעת.

החלק השלישי עוסק בהנחיות יישומיות לעריכת וכתובת חוות הדעת.

הערה: המסמך מתבסס על שני מסמכים בנושא זה שהוכנו על ידי פרופ' משה אלמגור ("כללים לכתובת חוות דעת מקצועית", 2005) ועל ידי ד"ר גבי וייל, ד"ר דוד יגיל וד"ר יהושע וייס ("סטנדרטים לכתובת חוות דעת פסיכולוגית לבית משפט", 2008), אשר אומצו על ידי מערך הפסיכולוגיה, מועצת הפסיכולוגים, הסתדרות הפסיכולוגים בישראל וועדת האתיקה של הסתדרות הפסיכולוגים. המסמך הנוכחי עובד על ידי חברי הוועדה לכתובת חוות דעת לבית המשפט (2015), שהוקמה ע"י מועצת הפסיכולוגים ומערך הפסיכולוגיה בשיתוף הסתדרות הפסיכולוגים בישראל וחבריה הם: גבי חנה בן ציון- יו"ר, פרופ. משה אלמגור, גבי שלומית בן משה, מר צבי גיל, ד"ר גבי וייל, ד"ר רבקה רייכר-עתייר.

מסמך זה הוא העדכני ביותר בתחום וממזג את המסמכים הקודמים.

עמוד 2 מתוך 9

חלק ראשון: היבטים חוקיים ואתיים

חוות דעת משפטית

- א. מתן עדות בבית המשפט היא חובה משפטית ואזרחית ומי שמוזמן על ידי בית המשפט להעיד חייב לעשות זאת.
- ב. פסיכולוג המוזמן למסור חוות דעת מקצועית או עדות חייב להיות בעל תואר מומחה או מומחה-מדריך.
- ג. חוות הדעת הניתנת בבית המשפט היא חוות דעת החשופה לבדיקה דקדקנית. על הפסיכולוג המכין את חוות הדעת להיות מוכן להגן עליה בבית המשפט.
- ד. לעדות פסיכולוג בבית המשפט ולמתן חוות דעת פסיכולוגית השפעה על קביעות בית המשפט, והן מסייעות לבית המשפט בחקר האמת ובהכרעת הדין. חוות הדעת היא בדרך-כלל סופית אלא אם כן נדרשת חוות דעת נוספת או מוגש ערעור.
- ה. חוות דעת פסיכולוגיות מהוות חלק בלתי נפרד מהרשומה הפסיכולוגית (חוזר המנהל הכללי של משרד הבריאות מס' 6/96, 1996 סעיף א – "מהות הרשומה") וחלים עליהן הכללים של חוק זכויות החולה (התשנ"ו-1996, סעיף 17), ועל כן הן מהוות מסמך מקצועי לכל דבר ועניין. לפיכך, כל הרשומות הפסיכולוגיות המתבצעות במסגרת מקצועית עשויות לשמש כחומר שיוצג בפני בית משפט ורצוי שיירשמו וינהלו בהתאם.

אתיקה במתן חוות דעת ע"י פסיכולוגים

- א. פסיכולוג המופיע בבית המשפט מתחייב לתת את השירות ברמה המקצועית הגבוהה ביותר בהתאמה לחוקי המדינה ולפעול על פי כללי קוד האתיקה המקצועיים. אם יש קונפליקט בין השניים, חובתו של הפסיכולוג לידע את בית המשפט על כך.
- ב. פסיכולוגים הנותנים חוות דעת, נדרשים ליידע את בית המשפט לגבי מידת המיומנות וההכשרה שלהם בכלל וזו הנוגעת לנושא עליו ניתנת חוות הדעת, בפרט.
- ג. מומחים יחוו דעתם רק בנושאים המקצועיים ולא יביעו דעה או ינקטו עמדה בשאלות האמורות להיות מוכרעות על ידי בית המשפט. אין לכלול בחוות הדעת קביעה בעניין שהוא משפטי ושהוא בתחום שיקול דעתו הבלעדי של בית המשפט.
- ד. הפסיכולוגים הנותנים חוות דעת לבית משפט, נדרשים ליידע את הנבדקים לגבי זכויותיהם החוקיות, מטרותם ואופיים של תהליכי ההערכה, השימוש בתוצאות ההערכה ומי הוא הגורם אשר הזמין את ההערכה. אין להשתמש בתוצאות ההערכה לכל מטרה אחרת ללא הסכמתו של הנבדק.
- ה. הפסיכולוג המכין את חוות הדעת נדרש לשמור על ידע עדכני בתחום הספציפי ולהשתמש בשיטות וכלים מקובלים העומדים בסטנדרטים הקליניים והמדעיים המקובלים. במידה וקיימות מגבלות לכלי האבחון בהם הפסיכולוג בוחר להשתמש, עליו לציין זאת בחוות דעתו.
- ו. מומחה הנותן חוות דעת מקצועית לבית המשפט נדרש לשתף את בית המשפט הן בהליכי איסוף העובדות המשמשות בסיס למסקנותיו והן בהליכי עיבודן שבמומחיותו והדרך שבה שימשו אותו לצורך הסקת מסקנותיו.
- ז. כאשר מופיעים גורמים אשר עלולים להשפיע על חוות הדעת - כמו קשר מוקדם עם אחד הצדדים בהקשר פורמאלי או בלתי פורמאלי, על הפסיכולוג לידע את בית המשפט ולהראות אילו צעדים ננקטו כדי לטפל בניגוד אינטרסים זה.

ח. ככל שניתן, רצוי שהפסיכולוג הנותן חוות דעת, ישתדל לאמת את המידע שברשותו על ידי שימוש במקורות נוספים, חיזונים לאלו שנמצאים ברשותו באופן שגור. כאשר הפסיכולוג מסתמך על מקורות חיזוניים לצורך חוות הדעת, עליו לציין בצורה ברורה מהם המקורות עליהם הוא נסמך. כאשר חוות הדעת מתבססת או מפנה לאסמכתאות בספרות המקצועית, יש לצרף לחוות דעתו את רשימת האסמכתאות המפורטות (שם, שנה, עמ') אשר הוא הסתמך עליהן.

עמוד 3 מתוך 9

חלק שני: עקרונות וכללים מנחים בכתבת חוות דעת משפטית

מקצועיות

- א. פסיכולוגים יגישו חוות-דעת על בסיס הידע המדעי מקצועי הקיים בתחום בו עוסקת חוות-הדעת. על הפסיכולוגים להתעדכן בהתפתחויות המדעיות והמקצועיות בתחום הרלוונטי לחוות הדעת ולהשתמש לצורך הערכתם בכלים מקצועיים המקובלים בתחום.
- ב. מקורות ההערכה של הפסיכולוגים אמורים להיות נרחבים ומגוונים ככל האפשר ועליהם לכלול מידע מעברו של הנבדק ומסביבתו העכשווית. אלו יכולים להיות ראיונות ומקורות ידע כגון שרותי רווחה, משטרת ישראל, שרותי רפואה, אנשי חינוך, בני משפחה ואחרים. אלו עשויים לתרום להגברת התקפות והמהימנות של ההערכה על ידי הצלבת הממצאים מהמקורות השונים כולל כלי האבחון.
- ג. כלי המדידה בהם הפסיכולוגים משתמשים לאבחון, הערכה וניבוי אמורים להיות בעלי מהימנות ותקפות המתאימים לנבדקים מבחינת גיל, מין, מוצא אתני ותרבותי ונסיבות האבחון. רצוי להשתמש בכלים אבחוניים המתאימים לשאלה האבחונית ולנושא הנדון בבית המשפט. הפסיכולוגים אמורים להיות מעודכנים בנוגע למידת התאמת הכלים והמקורות בהם השתמשו ומידע זה אמור לקבל ביטוי בדרך בה נכתבת חוות דעת, נמסרת העדות, ובאופן בו מועברים הדברים למזמיני חוות הדעת.
- ד. פסיכולוגים יתנו עדות ויכתבו חוות דעת מקצועית לבית המשפט, רק כאשר הם בעלי הכשירות והיכולת המקצועית לעשות זאת. על הפסיכולוג לציין בראש חוות-דעתו לבית המשפט את השכלתו, מעמדו המקצועי, מיומנותו המקצועית, הכשרתו וניסיונו.
- ה. יש ליזכר כי חוות-דעת פסיכולוגית הינה תמיד בגדר הערכה (ASSESSMENT) ולא מדובר במדידה אובייקטיבית ומדויקת של נתונים כמותיים. חוות-דעת פסיכולוגית לבית המשפט מושתתת לרוב על ניתוח אינטגרטיבי של נתונים כמותניים ואיכותניים ועל פרשנות מבוססת תיאורית, שמעניק הפסיכולוג לממצאי הבדיקה שערך, להתרשמותו הקלינית במהלך הריאיון ולתצפיות שביצע במהלך עבודתו.
  - ו. ככלל, יש לשאוף לכתוב חוות-דעת פסיכולוגית רק על מי שנבדק בפועל על-ידי כותב חוות-הדעת.
  - ז. לעתים פסיכולוגים מתבקשים על ידי בית-המשפט או אחד הצדדים לתת חוות דעת בסוגיה מקצועית עקרונית, ולא דווקא על אדם מסוים. במצב זה אפשר ותיכתב חוות-דעת פסיכולוגית גם כסוגיה פסיכולוגית על סמך ידע מבוסס ומעוגן בספרות המקצועית.
  - ח. במקרים חריגים תיכתב חוות-דעת על בסיס נתונים ודיווחים של אחרים ללא בדיקה של כותב חוות הדעת. במקרים אלה ובמצב שהפסיכולוג נותן חוות הדעת מתבסס על נתוני אבחון של גורם אחר, יש לציין בחוות-הדעת באופן בולט שלא נערכה בדיקה ישירה של הנבדק ואת הסיבה לכך ועל כן תוקף הממצאים מוגבל ומבוסס על העובדות, הממצאים וחומר הנתונים כפי שנמסרו לכותב חוות-הדעת.
  - ט. חוות דעת פסיכולוגית לבית המשפט ועדות ניתנים רק על ידי מומחה. המומחה רשאי לשתף פסיכולוגים הנמצאים בהכשרה באיסוף החומר, אך עליו להכיר את המקרה והליך ההערכה כדי שיוכל לממש את אחריותו כחתום על חוות הדעת.

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

מועצת הפסיכולוגים

Council of Psychologists

עמוד 4 מתוך 9

אובייקטיביות ויושרה

- א. פסיכולוגים נדרשים להיות מודעים לחולשות ורגישויות אישיותיות שלהם שעלולות ליצור הטיה בשיקול דעתם המקצועי.
- ב. על הפסיכולוג להישמר מפני לחצים המטים את שיקול הדעת המקצועי כמו לחצים מצד ממונים עליו, אינטרסים של הארגון בו הוא עובד או אינטרסים של מזמיני חוות-הדעת.
- ג. כאשר הפסיכולוג מועסק על ידי צד אחד בלבד, עליו להישמר ביתר-שאת מהטיות שעלולות להיגרם מעניין כלכלי, הזדהות עם הצד המעסיק אותו וכדומה ולהיצמד לכללי היושרה בחתירתו לאובייקטיביות. עליו לפעול כדי להפחית מההטיות, בין היתר, בדרכים הבאות:
  - ✓ לדרוש במידת האפשר תשלום מלא לפני הגשת חוות הדעת.
  - ✓ להימנע מהעברת חוות הדעת למזמין חוות-הדעת, טרם הגשתה לבית המשפט וזאת כדי למנוע לחצים לתיקונים.
  - ✓ כאשר קיימות אסכולות או שיטות אבחון וטיפול שונות המקובלות בחוגי המקצוע, רשאי הפסיכולוג להתבסס על אסכולה או על שיטה שהוא מיומן בה ולציין במפורש את הגישה התיאורטית שנקטה מתוך מספר גישות קיימות.

סודיות

- א. בחוות דעת פסיכולוגיות המוגשות לבית-המשפט, קיימת חובה חוקית ואתית לשמור על סודיות מקצועית ומניעה של זליגת מידע לידי כל גורם שאיננו רלוונטי לדיונים בבית המשפט. יש לדאוג לכך שתהליך הבדיקה יתבצע בתנאים שמאפשרים שמירה על סודיות.
- ב. על המאבחן להבהיר לנבדק היטב לפני תחילת תהליך הבדיקה את מגבלות הסודיות, למי יגיעו תוצאות הבדיקה ואת הסכמתו לכך. יש להבהיר את הזיקה בין הבדיקה למערכת המשפטית ועל האפשרות כי תיחשף בתהליך המשפטי, לשופט ולצדדים. יש להבהיר שאם הנבדק רוצה שמשוה יישאר סודי, עליו להעלות את הסוגיה מראש בפני הבודק לפני שגילה את סודו על מנת שעמדת הבודק תובהר לו ללא כל ספק והוא יוכל להחליט אם לגלות את סודו או אם לאו.
- ג. בחוות-דעת פסיכולוגיות לבית המשפט לענייני משפחה, שבהן מדווחים ממצאי מבחני האישיות/מסוגלות הורית שנערכו להורים, יש לרשום מידע ענייני ותמציתי שחיוני להבנת השיקולים של כותב חוות-הדעת, תוך הימנעות מפירוט יתר שעלול לשמש כלי-ניגוח בין הצדדים.
- ד. בחוות-דעת פסיכולוגיות בנוגע לקטינים – יש להביא בפני ביהמ"ש את המלצות כותב חוות-הדעת בנוגע לחיסיון המידע ואיסור העברתו לגורם אחר זולת בית המשפט והצדדים המתדיינים. לחלופין, ניתן לציין את הכללים והתנאים להסרת החיסיון.
- ה. הבדיקה הפסיכולוגית נועדה לענות על שאלות ספציפיות שהבודק התבקש לענות עליהן. אם תוך כדי תהליך הבדיקה או לאחריה מתברר לבודק שהגיע לידו מידע אחר משמעותי לתהליך המשפטי או החקירה המשטרית, מותר לו לכתוב את הדברים, כל עוד סוכם על מגבלות הסודיות עם הנבדק ובהתאם להוראות החוק ותקנותיו. אם מתברר מתוך הבדיקה שיש סימני שאלה ביחס לשפיותו של הנבדק כפי שמוגדר על ידי החוק או בשעת העבירה המיוחסת לו או בעת התנהלות התהליך המשפטי, עליו לנקוט עמדה פעילה ולהסביר את מצב הנבדק גם אם לא התבקש לתת חוות-דעת בתחום זה.

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

מועצת הפסיכולוגים

Council of Psychologists

עמוד 5 מתוך 9

הסכמה מדעת

- א. נדרש שלפני תחילת תהליך הבדיקה לצורך מתן חוות דעת לבית המשפט, הבודק יבהיר מראש את כל הפרטים הרלוונטיים לנבדק, כולל דרכי התקשרות עם הבודק ובמיוחד מהי מטרת הבדיקה והשאלות שהבודק נשאל על ידי בית המשפט או עורך הדין. במיוחד חשוב להקפיד על ההסכמה מדעת של כלוא. יש לוודא כי הוא מבין את ההשלכות של הסכמתו לתהליך הבדיקה לצורך מתן חוות דעת לבית המשפט. הסכמה זו תתועד בגוף חוות הדעת.
- ב. כאשר חוות הדעת מתבקשת על ידי בית משפט או ישות משפטית אחרת, רשאי הנבדק לסרב להיבדק על ידי הפסיכולוג ועל הפסיכולוג לבקש אז את הכרעת בית המשפט בנדון.
- ג. אם הנבדק איננו במצב נפשי המאפשר מתן הסכמה מדעת, על הבודק להשהות את הבדיקה ולהודיע על כך למזמין הבדיקה. במקרים של הערכת כשרות לעמוד לדין או הערכת השפיות במצב הנוכחי – ניתן להמשיך בתהליך הבדיקה.
- ד. על הבודק להבהיר לנבדק את כל העניינים הקשורים לתהליך הבדיקה, כגון שמו, מקצועו וניסיונו המקצועי בסוגיה הנדונה. עליו להבהיר את תהליך הבדיקה, מה היא כוללת, ולהתייחס לסוגיית הסודיות המקצועית ומגבלותיה.
- ה. על הפסיכולוג המאבחן/כותב חוות הדעת לציין בקבלת ההסכמה מדעת, שהנבדק יוכל לקבל משוב על ממצאי הבדיקה והמלצות ישירות ממנו. במידה וזה לא יתאפשר, יודא שהנבדק יוכל לקבל משוב מתאים מפסיכולוג אחר.

חוזה כספי עם הלקוח

- א. על הפסיכולוג להבהיר לפונה את העלות של שירותיו, וזאת לפני תחילת עבודתו. עליו לקבוע את המחיר הנדרש לצורך הכנת חוות-הדעת, תוך תחשיב סביר של העלויות הכרוכות בהליכי ראיון, בדיקות פסיכולוגיות/ניורופסיכולוגיות, תצפיות ועוד. יש לעשות זאת מוקדם ככל האפשר, ובמידת האפשר מיד בתום שלב ה- INTAKE. כמו כן, מומלץ להבהיר מראש לפונה את העלויות הכרוכות במתן עדות בבית המשפט, במתן תשובות לשאלות הבהרה אם הדבר יידרש ושעות נלוות (ביטול זמן בהמתנה, שיחות עם עורך דין וכדומה). אם מדובר בכמה צדדים, ראוי שכולם ידעו על ההסדרים הכספיים עם הבהרה חד משמעית שאין קשר בין האינטרסים של המממן לבין תוכן חוות הדעת, במידה ועלות האבחון לא נקבעה ע"י ביהמ"ש.
- ב. על הפסיכולוג לקבל תשלום מראש, ככל שניתן, בהתאם לעלויות מוגדרות מראש של פעילותו המקצועית, כך שתימנע באופן מוחלט התניה כלשהי בין תוצאות חוות הדעת או תוצאות המשפט לבין התשלום שישולם לו.
- ג. כאשר פסיכולוג מתבקש להגיש חוות-דעת מומחה, מטעם אחד הצדדים בלבד (ולא כמומחה מוסכם או ממונה על ידי בית המשפט) - על הפסיכולוג להימנע מהתחייבות לפונה לכתוב עבורו חוות-דעת פסיכולוגית שתואמת את צפיותיו. תחת זאת, עליו להבהיר שחוות-הדעת תיכתב בהתאם למידע שיתקבל מהממצאים השונים, ובהתאם לשיקוליו המקצועיים. ניתן לאפשר לפונה להחליט בתום שלב איסוף נתונים – ולאחר הערכת מצב של הפסיכולוג – האם הוא מעוניין בחוות-הדעת שעיקריה נמסרו לו בעל פה או שמא הוא מעדיף לוותר על השלמת שרות זה, שאינו תואם את צפיותיו. על מנת להימנע מאי-הבנות יש להעריך מראש את העלות שהפונה יידרש לשלם עבור הליכי האבחון בלבד וללא ניסוח חוות-הדעת. במקרה זה על הפסיכולוג לגבות סכום זה בלבד.
- ד. פסיכולוג מומחה שנתן חוות דעת מקצועית לא יחלוק את שכר טרחתו עם כל אדם אחר, לרבות זה שהפנה אליו את הנבדק נשוא חוות הדעת. אלא אם מדובר באיש מקצוע נוסף, שערך אתו את האבחון ו/או חוות הדעת.

עמוד 6 מתוך 9

יחסים כפולים וניגודי עניינים

- א. עקב אופיה הייחודי של עבודת הפסיכולוג המגיש חו"ד לבית-המשפט וההשלכות האפשריות של עבודתו, יש צורך בזהירות מיוחדת בנושא יחסים כפולים עם הנבדק או עם גורם המעורב בתהליך המשפטי.
- ב. על הפסיכולוג נותן חוות הדעת להימנע מהגשת חוות דעת על כל אדם עמו יש לו קשר שעלול לפגוע באובייקטיביות של חוות הדעת. במידה וקיימת מערכת יחסים כלשהי שעלולה להיתפס כפוגעת באובייקטיביות של חוות הדעת (אך לא נכללת בהגדרה של יחסים כפולים), מוצע להבהיר בגוף חוות הדעת את מערכת היחסים תוך התייחסות להשפעות אפשריות ודרכי ההתמודדות עמם.
- ג. פסיכולוגים יצינו אם יש או היה להם או לבני משפחותיהם, עניין אישי עם מי מבעלי הדין, לרבות מוסדות רפואיים מעורבים, גורמי ביטוח, או מי מעורכי הדין המעורבים במקרה. לעניין זה "עניין אישי" – זיקה אישית או תועלת אישית העשויה לצמוח לפסיכולוג או קרובו. "קרוב" – בן זוג, הורה, ילד, אח או אחות, או אדם אחר הסמוך על שולחנו של הפסיכולוג.

כפילות בין הערכה ואבחון לבית משפט לבין טיפול וייעוץ

- א. יש לשאוף להפרדה בין - הערכה ואבחון לצורך מתן חוות דעת לבית משפט - לבין טיפול וייעוץ למי שנפתח תיק חקירה בעניינו או למי שעומד לדין כנאשם. על כן מומלץ להימנע מהגשת חוות-דעת פסיכולוגית לבית המשפט על מטופלים או נועצים שפנו לטיפול לאחר שנפתח תיק חקירה בעניינם. במידה ובית המשפט מורה על מתן חוות דעת אבחונית למטופל או נועץ, מומלץ להתנגד לכך ולהסביר לבית המשפט את הסיכונים לאובייקטיביות חוות-הדעת ולתהליכים טיפוליים בהווה ובעתיד הנגרמים מהוראה זו. יש לשאוף להפרדה בין טיפול וייעוץ לבין הערכה ואבחון גם במסגרות משפטיות כגון טיפול מטעם שירות מבחן או שירות בתי הסוהר.
- ב. במקרה שבו מתקיים תהליך טיפולי, ובמהלכו המטופל מבקש מהמטפל להגיש חוות-דעת בעניינו לבית המשפט, ניתן לספק סיכום טיפול לאיש מקצוע אחר הכותב חוות דעת אבחונית לבית המשפט. במצב זה יש להיזהר מגלישה מסיכום כללי של הטיפול לכתיבת חוות דעת בשאלות הנדונות בבית-המשפט.

שיטות והליכים הנוגעים לתהליך האבחון

- א. כאשר פסיכולוגים מפרשים תוצאות אבחון, כולל פירוש ממוחשב, עליהם להתחשב במגוון גורמים הקשורים במבחן ובאפיוני האדם המאובחן ובגורמים אשר יכולים להשפיע על שיפוט הפסיכולוג או לפגוע בפירושו את תוצאות המבחנים. על הפסיכולוג לציין את ההסתייגויות המרכזיות שיש לו לגבי אי דיוק או מגבלת פירושו, כפי המוצע בקוד האתיקה המקצועית של הסתדרות הפסיכולוגים.
- ב. על הפסיכולוג לציין בחוות-דעתו מהם הכלים עליהם מבוססת הערכתו. יש לשמור על חסיון המבחנים הפסיכולוגיים. על הפסיכולוג להימנע מחשיפה של מבחנים ו/או שאלונים פסיכולוגיים, אשר עלולה לפגוע ביעילות השימוש בהם בהמשך ובכלל.
- ג. על הפסיכולוג לתעד את החומר הגולמי בכתובים. כאמור לעיל, על הפסיכולוג להיות מוכן למצב בו יידרש על ידי בית המשפט להציג את החומר הגולמי מהמבחנים, אופן עיבודם והסקת המסקנות מהם. פסיכולוג שנדרש על פי החלטת בית המשפט למסור את החומר הגולמי של מבחנים או שאלונים פסיכולוגיים – יעשה זאת ישירות רק לפסיכולוג אחר בעל מומחיות מתאימה בין אם הוא מטעם בית המשפט או מי מהצדדים, ולא לתיק בית המשפט או לעורכי הדין או באמצעותם. זאת בהתאם לכללי האתיקה של הסתדרות הפסיכולוגים. את חומר הגלם יעביר הפסיכולוג כותב חוות הדעת לפסיכולוג המומחה האחר בצמוד לחוות דעתו. ככל שבית משפט ידרוש למסור את חומר המבחנים - ביהמ"ש הוא הקובע.
- ד. במקרה שבו הפסיכולוג מתבסס על מידע שהתקבל או נאסף על ידי גורם מקצועי אחר – עליו לציין זאת מפורשות ואת מגבלות התוקף של המידע.

עמוד 7 מתוך 9

- ה. על הפסיכולוג לנסח את חוות דעתו ואת ההשערות האבחוניות שלו במונחים שיהיו ברורים לקורא חוות הדעת ולוודא שדבריו יובנו כהלכה ולא יפורשו באופן שגוי או באופן שעלול לפגוע, מבלי משים, בנשוא חוות הדעת.
- ו. על הפסיכולוג להבהיר את גבולות הוודאות של אבחנות, ניבויים או המלצות הניתנות לגבי נבדקים. עליו לציין את מגבלות הכלים שלו, תוך ניסוח שמבהיר לקורא שמדובר בהערכתו הקלינית ו/או בשיקול-דעתו המקצועי. עליו לענות לשאלות שנשאל על ידי בית המשפט או הצדדים המתדיינים, בהתאם ליושרה המקצועית והאישית שלו ולעיתים בצורה מורכבת ומפורטת מבלי לוותר לשיטה המשפטית, אשר לוחצת לעיתים לקבל תשובות חד משמעיות ופשטניות למדי.

יחסים בין עמיתים

- א. בכל מקרה שבו פסיכולוג כותב חוות-דעת לבית המשפט ובה הוא מתייחס לחוות-דעת של פסיכולוג אחר – עליו לפעול מתוך בקורת עניינית, תוך שמירה על כבוד עמיתיו וכבוד המקצוע. עקב אופיין של ההתדיינות בשאלות משפטיות יש להיזהר ביתר שאת מלהיגרר להתנצחויות בין-אישיות או לשמש ככלי בידי עורכי דין לפגיעה ביוקרתם של עמיתים.
- ב. רצוי שהפסיכולוג הנותן הערכה על חוות דעת של עמית - יידע את עמיתו על מהלך זה.

חלק שלישי: הנחיות יישומיות

שפה, ותיעוד

- א. **שפה** - חוות הדעת תיכתב והעדות תינתן מתוך העקרונות של שקיפות והימנעות מעשיית נזק. משכך, עליהן להיות מנוסחות בלשון עניינית, תוך התייחסות לעצם השאלות או הבעיות שבמחלוקת. מומלץ לכתוב ולהעיד במשפטים ברורים ושפה נהירה המובנת לאנשים שאינם אנשי מקצוע. בנוסף, נדרש מכותב חוות הדעת לנסח את חוות הדעת ואת מסקנותיו באופן הסתברותי ולהימנע מכתובה חד משמעית. ביטויים אפשריים: "ניתן להניח", "קרוב לוודאי", "יש אפשרות", וכו'. ריבוי הגישות התיאורטיות אשר מאפשר מסקנות שונות מחזק את הצורך בניסוח זהיר של חוות הדעת. במידה והיה שימוש במקורות מידע שיש ספק ביחס לתקפותם - על הפסיכולוג להביא מידע זה כהשערה בלבד.
- ב. **מיקוד** - על חוות הדעת להתייחס לשאלה אשר נשאלת ע"י בית המשפט ואליה בלבד. כותב חוות הדעת צריך להציג מידע אשר חורג מתחומי הידע של בית המשפט ולהימנע מהערכה שיפוטית ו/או ערכית של עדויות ועדים. על הפסיכולוג המכין את חוות הדעת להשתמש במבחנים רלבנטיים לשאלה הנשאלת. במידה שהשאלה הנשאלת אינה ברורה ו/או אינה ניתנת לתרגום יישומי, על הפסיכולוג לנסות להבהיר נקודה זו באמצעות בדיקה והבהרה עם הגורם אשר ביקש את חוות הדעת.
- ג. **תיעוד** - הליכי האבחון ותנאי היערכותו, סקירת הספרות הרלבנטית במידה ונחוצה וההערכה חייבים להיות מתועדים וזמינים לביקורת של הצד השני. על הפסיכולוג המכין את חוות הדעת לתעד באופן זהיר ודקדקני את התרשמותו מהנבדק ואת נסיבות הבדיקה והמבחנים בזמן ההערכה. פרטים אלו חשובים ביותר כאשר מתגלעים חילוקי דעות בין הצדדים ובעיקר כאשר יש פער זמן בין ההערכה לבין הדיון בבית המשפט. לפסיכולוגים יש מחויבות לתעד ולהיות מוכנים לאפשר, בהתאם להוראות בית המשפט או דיני ראיות, לבית המשפט לבחון את כל המידע אשר שימש כבסיס לחוות דעתם כאשר פסיכולוג עורך אבחון או מעורב בטיפול באחד הצדדים המצוי בהליכים המשפטיים, עליו לצפות כי תיעוד זה יהיה נתון לביקורת שיפוטית.

משרד
הבריאות
לחיים בריאים יותר

מועצת הפסיכולוגים

Council of Psychologists

עמוד 8 מתוך 9

- ד. **שקיפות וסימוכין** - חוות הדעת צריכה להיות כתובה באופן שיקל על הקורא לאתר את המקורות על פיהם נכתבה חוות הדעת, וכך לעקוב אחר תהליך החשיבה אשר עומד מאחוריה. פסיכולוג אמור לדעת מהו מקור האמירות בחוות הדעת מתוך כלי האבחון והמקורות האחרים ששימשו בסיס לחוות הדעת. הוא אמור להתכונן לכך שבבית המשפט יישאל על מה מבוססות אמירותיו. כאשר המקור הוא כתב עת מדעי, מאמר, פרק, ספר, יש לציין את המקור. יש להפריד בין הממצאים העובדתיים לבין המסקנות.
- ה. **תצפיות** - לעתים עורך הפסיכולוג תצפיות במטרה לעקוב ולהעריך התנהגותם של נבדקים בהקשר לחוות הדעת. יש לתעד את התצפית באופן מפורט מבחינת מיקום, זמן, משך, הנוכחים בתצפית ושיטת ההערכה (האם נעשה שימוש בכלי הערכה שיטתי או אחר). יש לתעד את ההתנהגות הנצפית באופן נפרד מההתרשמות ממנה (אך תיעוד זה אינו בהכרח חלק מחוות הדעת המוגשת לבית המשפט).
- ו. **ניסיון קליני-מקצועי** - במידת הצורך כאשר ההערכה או ההצהרה אינן מבוססות על חומר אבחוני ו/או חומר כתוב אחר, יש לציין כי הן מבוססות על ניסיונו הקליני-מקצועי של הכותב.

מבנה מוצע לחוות הדעת

- א. בפתחת חוות הדעת יש לציין נוסח שבועה בהתאם ל**פקודת הראיות** (ראה נספח).
- ב. **פרטי כותב חוות הדעת**: השכלה ותארים, הסמכות וניסיון תעסוקתי רלוונטי לחוות הדעת.
- ג. **הרקע לחוות הדעת**: חלק זה מהווה המשך לביטוי "וזאת חוות דעתי" המופיע בפקודת הראיות. יש לפרט תחילה את פרטי הנבדק, מקור הפנייה והשאלות המבוקשות שבעקבותיהן נעשתה ההפניה לבדיקה.
- ד. **פירוט תאריכי הבדיקה ומהות הבדיקה שנעשתה (סוג האבחון וכו')**.
- ה. **פירוט המקורות והמסמכים שעמדו לרשות המומחה**: רשימת המסמכים שהועברו למומחה לצורך כתיבת חוות הדעת וכל מקור מידע אחר שהגיע לידי ע"י מי מהצדדים.
- ו. **פירוט תולדות האירוע**: פירוט המידע הרלוונטי בנוגע לנבדק, שהינו הרקע לחוות הדעת.
- ז. **פירוט הבדיקה/אבחון שנערך: כלי האבחון/שמות המבחנים**. במידה שאין מדובר בכלי בבדיקה סטנדרטים ומקובלים, יש לציין את שם הכלי ומידת הרלוואנטיות שלו לשאלת הבדיקה הספציפית לחוות דעת זו.
- ח. **הופעה והתנהגות בעת הבדיקה**: התנאים בהם בוצעה הבדיקה, מקום, זמן הבדיקה, נוכחים בבדיקה, התנהגות הנבדק, מידת שיתוף הפעולה והקשר עם הבודק.
- ט. **ממצאי האבחון/בדיקה**: פירוט הממצאים, תוצאות המבחנים וכלי האבחון ששימשו את המומחה.
- י. **דיון ומסקנות**: חלק זה כולל אינטגרציה של כלל הנתונים, הממצאים והמידע שעמדו לרשות כותב חוות הדעת. זהו המקום בו ניתנת הפרשנות המקצועית תוך התייחסות ישירה לשאלות עליהן נשאל המומחה כותב חוות הדעת ואשר בגינם נערך האבחון. במידה ויש ספרות מקצועית המחזקת פרשנות זו יש לצינה במקום המתאים.
- יא. **מקורות**: בסעיף זה יש לפרט את המקורות בהם נעשה שימוש בחוות הדעת.
- יב. יש לצרף את "טופס חוות דעת מומחה, לפי פקודת הראיות (נוסח חדש). תשל"א-1971", המופיע להלן:

עמוד 9 מתוך 9

טופס חוות דעת מומחה, לפי פקודת הראיות (נוסח חדש). תשל"א-1971.

תוספת ראשונה

(סעיף 24)

טופס חוות דעת¹

בבית המשפט

בענין שבין ובין

חוות דעת של מומחה

שם המומחה

מענו ומקום עבודתו

אני החתום מטה נתבקשתי על ידי לחוות דעתי המקצועית בשאלה המפורטת להלן שנתעוררה בבית המשפט בענין הנדון. אני נותן חוות דעתי זו במקום עדות בבית המשפט ואני מצהיר בזאת כי ידוע לי היטב, שלענין הוראות החוק הפלילי בדבר עדות שקר בשבועה בבית המשפט, דין חוות דעתי זו כשהיא חתומה על ידי כדין עדות בשבועה שנתתי בבית המשפט.

ואלה פרטי השכלתי

ואלה פרטי נסיוני

וזאת חוות דעתי

¹ פורסם דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 18, עמ' 421.